

Wymagania edukacyjne „Puls Ziemi 2”

| Rozdział  | Lp. | Temat  | Poziomy wymagań  |  |  |  |   |
|-----------|-----|--|--|--|--|--|---|
|           |     |  | konieczny  | podstawowy   | rozszerzający  | dopełniający   | wykraczający  |
| I. Afryka | 1.  | Po obu stronach równika – środowisko przyrodnicze Afryki | <p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje Afrykę na mapie świata</li> <li>wymienia nazwy stref klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki</li> <li>wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Afryki wybrane elementy linii brzegowej, krainy geograficzne, rzeki i jeziora oraz podaje ich nazwy</li> </ul>  | <p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia znaczenie terminu „pustynnienie”</li> <li>określa położenie geograficzne Afryki</li> <li>podaje cechy linii brzegowej Afryki</li> <li>wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Afryki</li> <li>przyporządkowuje strefom klimatycznym Afryki odpowiednie formacje roślinne i typy gleb</li> <li>opisuje występowanie wód powierzchniowych w Afryce</li> <li>opisuje sposoby gospodarowania w strefie Sahelu</li> </ul> | <p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>określa położenie matematyczno-geograficzne Afryki</li> <li>określa cechy ukształtowania powierzchni Afryki</li> <li>omawia wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat Afryki</li> <li>wyjaśnia występowanie stref klimatyczno-roślinno-glebowych</li> <li>charakteryzuje klimat, formacje roślinne oraz gleby w poszczególnych strefach klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki</li> <li>oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Afryki</li> </ul> | <p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>porównuje linię brzegową Afryki z linią brzegową innych kontynentów</li> <li>wykazuje na przykładzie strefy Sahelu związek pomiędzy formami gospodarowania człowieka a zasobami wodnymi</li> <li>wyjaśnia mechanizm powstawania systemu rowów tektonicznych w Afryce</li> </ul>                              | <p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia przyczyny symetrycznego układu stref klimatyczno-roślinno-glebowych w Afryce</li> <li>uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania w środowisku charakteryzującym się poważnymi niedoborami słodkiej wody</li> <li>proponuje działania mające na celu zahamowanie procesu pustynnienia w strefie Sahelu</li> </ul> |
|           | 2.  | Problemy mieszkańców Afryki                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia”</li> <li>podaje liczbę ludności Afryki</li> <li>wymienia nazwy odmian ludzkich zamieszkujących Afrykę</li> <li>wymienia przyczyny ubóstwa państw Afryki</li> <li>wymienia nazwy najgęściej i najsłabiej zaludnionych obszarów w Afryce</li> <li>wymienia problemy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia znaczenie terminów: „eksplozja demograficzna”, „przyrost naturalny”, „współczynnik przyrostu naturalnego”, „produkt krajowy brutto (PKB), „wskaźnik rozwoju społecznego (HDI)”</li> <li>omawia różnicowanie ludności Afryki</li> <li>opisuje zmiany liczby ludności w Afryce</li> <li>omawia przyczyny eksplozji</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>identyfikuje przyczyny ubóstwa społeczeństwa Afryki</li> <li>omawia wartość HDI w wybranych krajach na podstawie mapy tematycznej</li> <li>ocenia wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności</li> <li>wymienia przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia przyczyny i skutki wysokiego przyrostu naturalnego w Afryce</li> <li>analizuje przyczyny i skutki głodu w Afryce</li> <li>analizuje przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce</li> <li>określa związki pomiędzy problemami żywienia, występowaniem chorób a poziomem życia w krajach Afryki</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>uzasadnia twierdzenie, że Afryka jest najbiedniejszym kontynentem świata</li> <li>proponuje działania mające na celu ograniczenie problemów mieszkańców Afryki (głodu, konfliktów zbrojnych, niedostatku wody pitnej, AIDS)</li> </ul>   |

|         |    |   |  |  |   |   |   |
|---------|----|---|--|--|---|---|---|
|         |    |   | mieszkańców Afryki   | demograficznej w Afryce<br>• opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludności w Afryce<br>• opisuje problemy mieszkańców Afryki   | • oblicza współczynnik przyrostu naturalnego  | położonych na południe od Sahary  |   |
|         | 3. | Najlepiej rozwinięte gospodarczo państwa Afryki | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje Egipt i RPA na mapie świata, podaje nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami</li> <li>• wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Egiptu i RPA</li> <li>• wymienia nazwy obszarów gęsto zaludnionych w Egipcie</li> <li>• wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Egipcie i w RPA</li> <li>• wymienia najważniejsze cechy gospodarki RPA</li> <li>• wyjaśnia znaczenie Kanału Sueskiego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje położenie geograficzne oraz środowisko przyrodnicze Egiptu i RPA</li> <li>• analizuje gęstość zaludnienia i współczynnik przyrostu naturalnego w Egipcie</li> <li>• omawia czynniki decydujące o rozmieszczeniu ludności w RPA</li> <li>• opisuje warunki sprzyjające rozwojowi gospodarki w Egipcie</li> <li>• opisuje wybrane atrakcje turystyczne Egiptu</li> <li>• przedstawia pozytywne i negatywne skutki budowy tamy w Asuanie</li> <li>• przedstawia uwarunkowania rozwoju gospodarczego RPA</li> <li>• opisuje warunki życia na terenach uprzemysłowionych w RPA</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• opisuje, na podstawie mapy gospodarczej, czynniki warunkujące rozmieszczenie obszarów koncentracji przemysłu i rolnictwa w Egipcie i RPA</li> <li>• wykazuje znaczenie turystyki dla gospodarki Egiptu</li> <li>• analizuje zmiany w środowisku przyrodniczym Doliny Nilu po wybudowaniu zapory i zbiornika pod Asuanem</li> <li>• analizuje udział i miejsce RPA w światowym wydobyciu surowców mineralnych</li> <li>• wykazuje rolę surowców mineralnych w kształtowaniu gospodarki RPA</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a rozwojem gospodarki Egiptu i RPA</li> <li>• analizuje dane statystyczne dotyczące struktury eksportu RPA i formułuje wnioski</li> <li>• wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności w Egipcie i RPA</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje, że Egipt jest jednym z najdynamiczniej rozwijających się państw Afryki</li> <li>• wykazuje korzyści wynikające ze strategicznego położenia Egiptu</li> <li>• wykazuje, że RPA jest najbogatszym krajem Afryki</li> </ul> |
| Ameryka | 4. | Od bieguna do bieguna – środowisko              | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje Amerykę na mapie świata</li> <li>• wyjaśnia znaczenie</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• określa położenie geograficzne Ameryki</li> <li>• opisuje przebieg</li> </ul>   | • określa położenie matematyczno-geograficzne Ameryki   | • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Ameryki  | • wykazuje związki między budową geologiczną  |

|    |                           |   |  |  |  |   |   |
|----|---------------------------|---|--|--|--|---|---|
|    |                           | przyrodnicze Ameryki  | <p>terminów: „Ameryka Łacińska”, „Ameryka Środkowa”</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• wskazuje wybrane elementy linii brzegowej Ameryki na mapie oraz podaje ich nazwy</li><li>• wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Ameryki</li><li>• wskazuje na mapie najważniejsze krainy geograficzne, rzeki i jeziora Ameryki Północnej i Południowej oraz podaje ich nazwy</li></ul>   | <p>granicy między Ameryką Północną a Południową</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• analizuje znaczenie Kanału Panamskiego</li><li>• opisuje linię brzegową Ameryki</li><li>• przyporządkowuje strefom klimatycznym charakterystyczną dla nich roślinność</li><li>• wskazuje na mapie oraz nazywa obszary aktywne sejsmicznie i wulkanicznie w Ameryce</li></ul>   | <ul style="list-style-type: none"><li>• wykazuje wpływ rzeźby terenu na cechy klimatu Ameryki</li><li>• opisuje cechy klimatu Ameryki Północnej i Południowej na podstawie klimatogramów oraz mapy klimatycznej</li><li>• wyjaśnia przyczyny wulkanizmu i trzęsień ziemi w Ameryce</li><li>• wykazuje wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat Ameryki</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• porównuje linię brzegową i ukształtowanie powierzchni Ameryki z linią brzegową oraz ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów</li><li>• omawia skutki południkowego układu form rzeźby terenu w Ameryce Północnej i Południowej</li><li>• wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie roślinności w Ameryce</li></ul> | <p>a ukształtowaniem pionowym Ameryki</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• wyjaśnia mechanizm powstawania tornad</li></ul> |
| 5. | Mozaika społeczna Ameryki | <ul style="list-style-type: none"><li>• wymienia nazwy rdzennych mieszkańców Ameryki oraz odmian ludzkich zamieszkujących Amerykę</li><li>• wyjaśnia znaczenie terminów: „imigracja”, „emigracja”</li><li>• wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ludności Ameryki</li><li>• wskazuje na mapie obszary gęsto i słabo zaludnione oraz podaje ich nazwy</li><li>• wskazuje na mapie największe miasta Ameryki i wymienia ich nazwy</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• wyjaśnia znaczenie terminu „saldo migracji”</li><li>• wyjaśnia pochodzenie ludności Ameryki</li><li>• opisuje wielkie migracje w dziejach Ameryki</li><li>• wykazuje zróżnicowanie ludności Ameryki</li><li>• analizuje saldo migracji</li><li>• opisuje pochodzenie ludności Ameryki</li><li>• wymienia przyczyny dużego zróżnicowania etnicznego i kulturowego ludności Ameryki</li><li>• opisuje, korzystając z mapy, rozmieszczenie ludności Ameryki Północnej i Południowej</li><li>• porównuje liczbę ludności w wybranych krajach Ameryki</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• analizuje przyczyny i kierunki migracji ludności do Ameryki</li><li>• wyjaśnia wpływ migracji na zróżnicowanie kulturowe i etniczne ludności Ameryki</li><li>• porównuje strukturę etniczną w wybranych krajach Ameryki i formułuje wnioski</li><li>• wyróżnia główne cechy i podaje przyczyny zróżnicowania kulturowego oraz etnicznego Ameryki Północnej i Południowej</li><li>• analizuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludności w Ameryce Północnej i Południowej</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• wykazuje zależności między warunkami naturalnymi a rozmieszczeniem ludności w Ameryce</li><li>• wyjaśnia, dlaczego Ameryka określana jest mianem tygla kultur</li><li>• oblicza saldo migracji i formułuje wnioski</li></ul>   | <ul style="list-style-type: none"><li>• analizuje przyczyny wzrostu liczby ludności Ameryki oraz prognozuje dalsze jej zmiany</li></ul>   |   |

|  |    |                                 |  |   |  |  |   |
|--|----|---------------------------------|--|---|--|--|---|
|  | 6. | Pierwsze mocarstwo świata – USA | <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje na mapie świata Stany Zjednoczone, podaje nazwę ich stolicy i nazwy państw sąsiadujących</li> <li>wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Stanów Zjednoczonych</li> <li>wymienia nazwy najważniejszych surowców mineralnych wydobywanych w Stanach Zjednoczonych</li> <li>przedstawia najważniejsze cechy gospodarki Stanów Zjednoczonych</li> <li>wymienia nazwy głównych roślin uprawianych na terenie Stanów Zjednoczonych</li> <li>wymienia nazwy regionów gospodarczych Stanów Zjednoczonych</li> <li>wyjaśnia znaczenie terminów: „megalopolis”, „technopolia”</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>określa położenie geograficzne Stanów Zjednoczonych</li> <li>omawia cechy ukształtowania powierzchni Stanów Zjednoczonych</li> <li>wyjaśnia uwarunkowania wysokiego poziomu rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych</li> <li>opisuje cechy rolnictwa Stanów Zjednoczonych</li> <li>wskazuje na mapie Stanów Zjednoczonych obszary rolnicze oraz wymienia ich nazwy</li> <li>wskazuje na mapie oraz charakteryzuje regiony gospodarcze Stanów Zjednoczonych</li> <li>opisuje zróżnicowanie ludności Stanów Zjednoczonych</li> <li>wskazuje na mapie największe aglomeracje Stanów Zjednoczonych oraz wymienia ich nazwy</li> <li>wskazuje na mapie regiony o największej gęstości zaludnienia w Stanach Zjednoczonych oraz podaje ich nazwy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje strukturę PKB Stanów Zjednoczonych i formułuje wnioski</li> <li>ocenia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa</li> <li>charakteryzuje dominujący typ gospodarki rolnej w Stanach Zjednoczonych</li> <li>analizuje strukturę użytkowania ziemi w Stanach Zjednoczonych</li> <li>porównuje ruch pasażerski w portach lotniczych Stanów Zjednoczonych i innych państw oraz formułuje wnioski</li> <li>określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej</li> <li>charakteryzuje oraz wskazuje na mapie megalopolis wschodniego wybrzeża</li> <li>uzasadnia, że Stany Zjednoczone są krajem imigrantów</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu nowoczesnych technologii</li> <li>wykazuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych</li> <li>wykazuje zależność między wysokim poziomem gospodarki a poziomem rozwoju transportu w Stanach Zjednoczonych</li> <li>wykazuje związki między gospodarką a warunkami środowiska w najważniejszych regionach gospodarczych Stanów Zjednoczonych</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>udowadnia, że Stany Zjednoczone są potęgą gospodarczą świata</li> <li>analizuje problem nielegalnej imigracji do Stanów Zjednoczonych</li> </ul> |
|  | 7. | Zielone płuca świata – Brazylia | <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje na mapie świata Brazylię i podaje nazwę jej stolicy</li> <li>wskazuje na mapie wybrane krainy</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>określa położenie geograficzne Brazylii</li> <li>opisuje portugalskie korzenie ludności Brazylii</li> <li>wyjaśnia przyczyny</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje skutki gwałtownego wzrostu liczby ludności w wielkich miastach Brazylii</li> <li>opisuje uwarunkowania</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje zmiany poziomu urbanizacji w Brazylii i formułuje wnioski</li> <li>analizuje naturalne i antropogeniczne</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>przedstawia problemy Indian</li> </ul>   |

|           |    |                                     |  |   |   |  |  |
|-----------|----|-------------------------------------|--|---|---|--|--|
|           |    |                                     | <p>geograficzne i najważniejsze rzeki Brazylii oraz wymienia ich nazwy</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje na mapie największe miasta Brazylii i wymienia ich nazwy</li> <li>• wymienia problemy wielkich miast Brazylii</li> <li>• wymienia skutki wylesiania Amazonii</li> </ul>   | <p>wysokiego poziomu urbanizacji w Brazylii</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• określa cechy rozwoju i problemy wielkich miast Brazylii</li> <li>• charakteryzuje rozmieszczenie ludności Brazylii</li> <li>• wyjaśnia znaczenie terminu „fawele”</li> <li>• omawia działania podejmowane przez mieszkańców Brazylii w celu zagospodarowania interioru</li> <li>• opisuje konflikt interesów pomiędzy ekologicznymi skutkami wylesiania Amazonii a jej gospodarczym wykorzystaniem</li> </ul> | <p>rozmieszczenia ludności Brazylii</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• analizuje przyczyny i skutki migracji ludności ze wsi do miast</li> <li>• wykazuje problemy wielkich miast Brazylii</li> <li>• analizuje przyczyny i skutki wylesiania Amazonii</li> </ul>   | <p>zagrożenia dla puszczy amazońskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności Brazylii</li> </ul>  |  |
| Australia | 8. | Australia – kontynent na antypodach | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje na mapie świata Australię i Oceanię</li> <li>• wymienia nazwy osobliwości przyrodniczych Australii</li> <li>• wyjaśnia znaczenie terminu „endemit”</li> <li>• wskazuje na mapie najważniejsze obiekty geograficzne Australii: rzeki, jeziora i krainy geograficzne oraz podaje ich nazwy</li> <li>• wskazuje na mapie Australii obszary o największej gęstości zaludnienia oraz obszary</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• określa położenie geograficzne Australii i Oceanii</li> <li>• opisuje, korzystając z mapy, linię brzegową i ukształtowanie pionowe Australii</li> <li>• charakteryzuje cechy klimatu oraz specyfikę świata roślin i zwierząt Australii na podstawie map klimatycznych i klimatogramów</li> <li>• wyjaśnia znaczenie terminów: „basen artezyjski”, „studnia artezyjska”</li> <li>• opisuje rdzennych mieszkańców Australii</li> </ul>                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje przyczyny i skutki ubóstwa wód powierzchniowych w Australii</li> <li>• ocenia znaczenie wód artezyjskich</li> <li>• analizuje uwarunkowania rozmieszczenia ludności w Australii i Oceanii</li> <li>• omawia wybrane zagadnienia gospodarcze z szczególnym uwzględnieniem roli górnictwa i rolnictwa</li> <li>• przedstawia, na podstawie map tematycznych, główne cechy gospodarki Związku Australijskiego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Australii</li> <li>• analizuje zależności między warunkami klimatycznymi a występowaniem wód powierzchniowych</li> <li>• ocenia warunki środowiska przyrodniczego Australii z punktu widzenia warunków życia i gospodarki ludzi</li> <li>• wyjaśnia zależności między warunkami środowiska przyrodniczego Australii a sposobami</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• porównuje, korzystając z map, środowisko przyrodnicze Australii ze środowiskiem przyrodniczym innych kontynentów</li> <li>• wykazuje zależność między symetrycznym położeniem Australii po obu stronach zwrotnika Koziorożca a uwarunkowaniami klimatycznymi</li> </ul> |

|                      |     |                                      |   |  |   |  |   |
|----------------------|-----|--------------------------------------|---|--|---|--|---|
|                      |     |                                      | niezamieszkane<br>• wskazuje na mapie największe miasta Australii oraz wymienia ich nazwy<br>• wymienia główne cechy gospodarki Związku Australijskiego<br>• omawia rozmieszczenie basenów artezyjskich w Australii   | • wyjaśnia uwarunkowania rozwoju hodowli owiec w Związku Australijskim<br>• dokonuje podziału geograficznego Oceanii na podstawie mapy ogólnogeograficznej   | na tle warunków naturalnych   | gospodarowania w rolnictwie  |   |
| Arktyka i Antarktyka | 9.  | Lodowe pustynie                      | • wyjaśnia znaczenie terminów: „Arktyka”, „Antarktyka”<br>• wskazuje na mapie świata Arktykę i Antarktykę<br>• wymienia główne cechy środowiska przyrodniczego Arktyki i Antarktyki ze szczególnym uwzględnieniem cech klimatu<br>• wyjaśnia znaczenie terminów: „góra lodowa”, „pak lodowy”<br>• wymienia najważniejsze zmiany obserwowane w środowisku przyrodniczym obszarów polarnych | • przedstawia cechy położenia Arktyki i Antarktyki na podstawie mapy świata<br>• wyjaśnia uwarunkowania cech środowiska przyrodniczego Antarktyki i Arktyki<br>• opisuje działalność człowieka w Arktyce i Antarktyce<br>• wymienia główne cechy i przyczyny zmian w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych<br>• wymienia nazwy dwóch polskich polarnych stacji badawczych | • opisuje czynniki warunkujące klimat obszarów okołobiegunowych<br>• wyjaśnia występowanie pokrywy lodowej na obszarach okołobiegunowych<br>• omawia sytuację prawną Antarktyki<br>• wykazuje konieczność ochrony przyrody obszarów okołobiegunowych<br>• omawia wkład Polaków w badania obszarów polarnych | • charakteryzuje badania prowadzone przez naukowców w Antarktyce i Arktyce<br>• porównuje środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki                     | • proponuje działania mające na celu zahamowanie niekorzystnych zmian w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych  |
| Azja                 | 10. | Azja – kontynent wielkich kontrastów | • wyjaśnia znaczenie terminu „Eurazja”<br>• wskazuje na mapie świata Eurazję i Azję<br>• wymienia przykłady kontrastów geograficznych Azji<br>• wskazuje na mapie wybrane elementy linii  | • określa położenie geograficzne Eurazji i Azji<br>• charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Azji<br>• opisuje cechy klimatu Azji na podstawie klimatogramów i mapy  | • omawia geograficzne czynniki warunkujące klimat Azji<br>• wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie roślinności<br>• wyjaśnia, na czym polega kontrastowość klimatyczna Azji   | • porównuje linię brzegową i ukształtowanie powierzchni Azji z linią brzegową i ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów<br>• wykazuje, na podstawie | • porównuje, korzystając z map, środowisko przyrodnicze Azji ze środowiskiem przyrodniczym innych kontynentów<br>• opisuje osiągnięcia najstarszych cywilizacji azjatyckich |

|     |                                   |   |   |  |  |  |  |
|-----|-----------------------------------|---|---|--|--|--|--|
|     |                                   |   | brzegowej Azji i podaje ich nazwy <ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Azji</li> <li>wskazuje na mapie najważniejsze krainy geograficzne, rzeki i jeziora Azji oraz wymienia ich nazwy</li> </ul>  | klimatycznej <ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje wybrane strefy roślinne Azji</li> <li>opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych w Azji na podstawie mapy</li> <li>przedstawia kontrasty geograficzne Azji</li> <li>opisuje, na podstawie mapy, granicę między Azją a Europą</li> <li>oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Azji</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia przyczyny i skutki wysychania Jeziora Aralskiego</li> <li>wyjaśnia, na czym polega promienisty układ wielkich systemów rzecznych Azji</li> <li>przedstawia, na podstawie map tematycznych, warunki przyrodnicze obszarów, na których kształtowały się najstarsze azjatyckie cywilizacje</li> </ul> | map tematycznych, że Azja jest kontynentem wielkich geograficznych kontrastów  |  |
| 11. | W rytmie monsunu                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia znaczenie terminu „monsun”</li> <li>odróżnia monsun letni od monsunu zimowego</li> <li>wskazuje na mapie obszary występowania monsunu</li> <li>wyjaśnia znaczenie terminu „tarasy”</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>omawia, na podstawie schematu, cyrkulację monsunową w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej</li> <li>porównuje, na podstawie diagramu, wielkość produkcji ryżu w wybranych krajach</li> <li>wskazuje na mapie obszary odznaczające się intensywną uprawą ryżu i podaje ich nazwy</li> <li>opisuje wymagania klimatyczno-glebowe ryżu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wykazuje znaczenie tarasowania stoków</li> <li>wykazuje związek pomiędzy rytmem upraw i „kulturą ryżu” a cechami klimatu monsunowego w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej</li> <li>opisuje przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki zaburzenia rytmu cyrkulacji monsunowej</li> </ul>                                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje wpływ cyrkulacji monsunowej w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej na życie codzienne i gospodarowanie mieszkańców tych regionów</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>wykazuje znaczenie ryżu dla kultury społeczeństwa azjatyckiego</li> </ul>                         |  |
| 12. | Chiny – najludniejszy kraj świata | <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje na mapie Chiny, podaje nazwę ich stolicy oraz nazwy państw sąsiadujących</li> <li>wskazuje na mapie krainy geograficzne oraz najważniejsze rzeki w Chinach oraz wymienia ich nazwy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>określa położenie geograficzne oraz cechy środowiska przyrodniczego Chin</li> <li>wyjaśnia zjawisko zachwiania równowagi płci</li> <li>opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje wykresy i dane dotyczące liczby ludności i współczynnika przyrostu naturalnego w Chinach</li> <li>wyjaśnia, na czym polega chiński program kontroli urodzeń</li> <li>określa cele i skutki programu kontroli</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a rozwojem gospodarczym Chin</li> <li>analizuje przyczyny szybkiego rozwoju gospodarczego Chin w ostatnich latach</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>omawia kontrasty przyrodnicze Chin</li> <li>wykazuje wpływ Chin na światową gospodarkę</li> </ul> |  |

|     |                                     |  |  |  |  |  |  |
|-----|-------------------------------------|--|--|--|--|--|--|
|     |                                     |  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• podaje liczbę ludności Chin</li> <li>• opisuje bariery osadnicze w Chinach Zachodnich</li> <li>• wymienia nazwy bogactw mineralnych Chin</li> <li>• wskazuje najdynamiczniej rozwijające się działy gospodarki w Chinach</li> <li>• wymienia nazwy głównych roślin uprawnych</li> <li>• wymienia najważniejsze cechy gospodarki Chin</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• w Chinach</li> <li>• wyjaśnia zależność między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności Chin</li> <li>• opisuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Chin</li> <li>• określa miejsce Chin w światowej wymianie towarowej</li> <li>• wskazuje na mapie oraz nazywa obszary o dużej koncentracji przemysłu w Chinach</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• urodzeń</li> <li>• porównuje wartość PKB Chin z wartością PKB innych krajów</li> <li>• wyjaśnia kierunki rozwoju gospodarczego Chin</li> <li>• wskazuje zmiany znaczenia Chin w gospodarce światowej</li> <li>• wykazuje przyczyny migracji ludności Chin ze wsi do miast</li> </ul>  |  |  |
| 13. | Japonia – kraj kwitnącej gospodarki | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje na mapie świata Japonię i podaje nazwę jej stolicy</li> <li>• wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Japonii</li> <li>• opisuje skutki trzęsień ziemi, tajfunów i tsunami</li> <li>• wymienia działania umożliwiające życie i gospodarowanie w trudnych warunkach przyrodniczych</li> <li>• wymienia japońskie produkty znane na całym świecie</li> <li>• wymienia nazwy głównych roślin uprawnych</li> <li>• przedstawia znaczenie rybołówstwa dla gospodarki Japonii</li> <li>• podaje liczbę mieszkańców Japonii</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• opisuje położenie geograficzne Japonii na podstawie mapy ogólnogeograficznej</li> <li>• omawia cechy środowiska przyrodniczego Japonii</li> <li>• charakteryzuje klimat Japonii</li> <li>• wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju Japonii po II wojnie światowej</li> <li>• wyjaśnia znaczenie dużych nakładów finansowych na oświatę i badania naukowe</li> <li>• opisuje udział usług w strukturze PKB</li> <li>• wyjaśnia znaczenie transportu dla gospodarki Japonii</li> <li>• opisuje czynniki pozaprzyrodnicze sprzyjające rozwojowi</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje geograficzne czynniki kształtujące klimat Japonii</li> <li>• wyjaśnia wpływ cyrkulacji monsunowej na klimat Japonii</li> <li>• wykazuje znaczenie czynników społeczno-kulturowych dla tworzenia nowoczesnej gospodarki Japonii na tle niekorzystnych cech środowiska przyrodniczego</li> <li>• analizuje strukturę eksportu Japonii i formułuje wnioski</li> <li>• wyjaśnia, dlaczego główne ośrodki gospodarcze Japonii skoncentrowane są na wybrzeżach tego kraju</li> <li>• przedstawia przyczyny dużej gęstości</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• opisuje skutki położenia Japonii w strefie aktywności wulkanicznej i sejsmicznej</li> <li>• wykazuje przyczyny i znaczenie działań umożliwiających życie w trudnych warunkach przyrodniczych</li> <li>• wykazuje, że Japonia jest potęgą gospodarczą</li> <li>• opisuje znaczenie marikultury dla gospodarki Japonii</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje przyczyny i skutki spowolnienia gospodarczego Japonii</li> </ul> |  |



|     |                                    |   |   |   |   |  |  |
|-----|------------------------------------|---|---|---|---|--|--|
|     |                                    |   | <ul style="list-style-type: none"><li>• wskazuje na mapie wielkie miasta Japonii i wymienia ich nazwy</li><li>• wymienia najważniejsze cechy japońskiej gospodarki</li></ul>  | <ul style="list-style-type: none"><li>• rolnictwa w Japonii</li><li>• wyjaśnia znaczenie terminu „marikultura”</li></ul>  | zaludnienia na wyspie Honsiu  |  |  |
| 14. | Indie – państwo bogaczy i nędzarzy | <ul style="list-style-type: none"><li>• wskazuje na mapie Indie, podaje nazwę ich stolicy oraz nazwy państw sąsiadujących</li><li>• wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i rzeki Indii oraz wymienia ich nazwy</li><li>• podaje liczbę ludności Indii</li><li>• przedstawia uwarunkowania wysokiego przyrostu naturalnego w Indiach</li><li>• wymienia nazwy głównych roślin uprawnych</li><li>• wymienia nazwy bogactw mineralnych Indii</li><li>• wymienia najważniejsze cechy gospodarki Indii</li><li>• opisuje kontrasty społeczne i gospodarcze w Indiach</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• określa położenie geograficzne Indii</li><li>• omawia cechy środowiska przyrodniczego Indii</li><li>• omawia prognozy wzrostu liczby ludności Indii</li><li>• wyjaśnia znaczenie terminu „zielona rewolucja”</li><li>• opisuje poziom rozwoju rolnictwa Indii</li><li>• charakteryzuje uwarunkowania rolnictwa Indii</li><li>• wyjaśnia, dlaczego w Indiach występuje duże pogłowie bydła</li><li>• przedstawia czynniki rozwoju przemysłu w Indiach</li><li>• wskazuje na mapie gospodarczej Indii wybrane ośrodki przemysłu high-tech</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• analizuje diagram ilustrujący zmiany liczby ludności w XX i XXI wieku</li><li>• wykazuje problemy związane ze stale zwiększającą się liczbą ludności Indii</li><li>• wyjaśnia przyczyny gwałtownego rozwoju nowoczesnych technologii w Indiach</li><li>• opisuje system kastowy społeczeństwa Indii</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• analizuje poziom rozwoju gospodarczego Indii</li><li>• analizuje cechy indyjskiego rolnictwa i formułuje wnioski</li><li>• wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju nowoczesnych usług w Indiach</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• przewiduje społeczno-gospodarcze skutki eksplozji demograficznej w Indiach</li><li>• wykazuje wpływ hinduizmu na życie i działalność ludzi</li><li>• uzasadnia lokalizację okręgów przemysłowych w Indiach</li></ul> |  |
| 15. | Czarne złoto Bliskiego Wschodu     | <ul style="list-style-type: none"><li>• wyjaśnia znaczenie terminu „Bliski Wschód”</li><li>• wskazuje na mapie ogólnogeograficznej państwa należące do regionu Bliskiego Wschodu</li><li>• wymienia cechy środowiska</li></ul>  | <ul style="list-style-type: none"><li>• opisuje położenie geograficzne Bliskiego Wschodu</li><li>• wskazuje na mapie ogólnogeograficznej państwa Bliskiego Wschodu i ich stolicy oraz podaje ich nazwy</li><li>• opisuje warunki</li></ul>  | <ul style="list-style-type: none"><li>• wskazuje warunki przyrodnicze Bliskiego Wschodu niekorzystne dla działalności gospodarczej człowieka</li><li>• analizuje rozmieszczenie, zasoby i wydobywanie ropy naftowej na Bliskim Wschodzie na podstawie</li></ul>   | <ul style="list-style-type: none"><li>• wykazuje korzyści gospodarcze i społeczne wynikające z eksportu ropy naftowej oraz produktów powstałych w wyniku jej przetworzenia</li><li>• porównuje wydobywanie ropy naftowej z wartością</li></ul>    | <ul style="list-style-type: none"><li>• uzasadnia tezę, że konflikty na Bliskim Wschodzie mają wpływ na globalną gospodarkę</li></ul>  |  |

|        |     |  |   |   |   |   |  |
|--------|-----|--|---|---|---|---|--|
|        |     |  | <p>przyrodniczego i gospodarki Bliskiego Wschodu</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia nazwy państw, na których obszarze znajdują się najbogatsze złoża ropy naftowej</li> <li>wyjaśnia znaczenie terminu „OPEC”</li> <li>opisuje cechy kultury islamskiej</li> </ul>   | <p>naturalne Bliskiego Wschodu</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje zasoby ropy naftowej na Bliskim Wschodzie</li> <li>charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod kątem kierunków i poziomu rozwoju gospodarczego</li> <li>przedstawia działania państw Bliskiego Wschodu mające na celu uniezależnienie się od wydobycia ropy naftowej</li> <li>charakteryzuje gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu, w których nie wydobywa się ropy naftowej</li> <li>wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów na Bliskim Wschodzie objętych konfliktami zbrojnymi</li> </ul> | <p>map tematycznych i danych statystycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje udział państw Bliskiego Wschodu w światowym wydobyciu ropy naftowej i formułuje wnioski</li> <li>analizuje wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w wybranych krajach Bliskiego Wschodu i formułuje wnioski</li> <li>charakteryzuje Bliski Wschód pod kątem cech kulturowych, zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego</li> </ul> | <p>PKB na jednego mieszkańca w poszczególnych krajach Bliskiego Wschodu</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>opisuje wpływ religii na gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu i życie muzułmanów</li> <li>analizuje skutki konfliktów na Bliskim Wschodzie</li> <li>porównuje poziom życia mieszkańców poszczególnych krajów Bliskiego Wschodu</li> </ul> |  |
| Europa | 16. | Środowisko przyrodnicze Starego Kontynentu | <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje na mapie świata Europę</li> <li>wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Europy i wymienia ich nazwy</li> <li>wskazuje na mapie wybrane niziny, wyżyny i góry Europy oraz wymienia ich nazwy</li> <li>wymienia cechy ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>określa położenie geograficzne Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej</li> <li>charakteryzuje linię brzegową Europy na podstawie mapy</li> <li>porównuje średnią wysokość Europy ze średnią wysokością innych kontynentów</li> <li>wykazuje typowo nizinny charakter ukształtowania</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>opisuje położenie geograficzne i granice Europy z innymi kontynentami na mapie ogólnogeograficznej świata</li> <li>porównuje linię brzegową Europy z linią brzegową innych kontynentów</li> <li>porównuje ukształtowanie powierzchni Europy z ukształtowaniem</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Europy</li> <li>przedstawia genezę powstawania gór w Europie</li> <li>wykazuje wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Europy</li> <li>wykazuje związki między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Europy</li> </ul>                              | <ul style="list-style-type: none"> <li>wykazuje następstwa południkowej i równoleżnikowej rozciągłości Europy</li> </ul> |

|     |                                  |   |   |   |   |   |  |
|-----|----------------------------------|---|---|---|---|---|--|
|     |                                  |   | <ul style="list-style-type: none"><li>• wskazuje na mapie wybrane europejskie rzeki i jeziora oraz wymienia ich nazwy</li></ul>   | <ul style="list-style-type: none"><li>• powierzchnie Europy na podstawie mapy</li><li>• przedstawia czynniki geograficzne wpływające na klimat Europy</li><li>• opisuje klimat Europy na podstawie mapy</li><li>• wyjaśnia znaczenie terminu „kontynentalizm klimatu”</li><li>• charakteryzuje wybrane strefy roślinne Europy</li><li>• opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych w Europie na podstawie mapy</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• powierzchnie innych kontynentów</li><li>• wyjaśnia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Europy</li><li>• wyjaśnia zależności między typem klimatu a występowaniem formacji roślinnych</li><li>• wyjaśnia wpływ działalności rzek na rzeźbę powierzchni Europy</li><li>• wyjaśnia genezę wybranych europejskich jezior</li></ul> |   |  |
| 17. | Europa – kontynent nowych państw | <ul style="list-style-type: none"><li>• omawia przemiany polityczne w Europie po 1989 roku</li><li>• wymienia nazwy wybranych krajów Europy</li><li>• wyjaśnia znaczenie terminu „terytorium zależne”</li><li>• wskazuje najmniejsze i największe państwa Europy pod względem powierzchni i liczby ludności na mapie politycznej Europy</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• wyjaśnia przyczyny zmian na mapie politycznej Europy po 1989 roku</li><li>• wyjaśnia skutki rozpadu ZSRR</li><li>• wymienia nazwy wybranych krajów Europy i ich stolic</li><li>• wskazuje na mapie kraje położone zarówno w Europie, jak i w Azji oraz wymienia ich nazwy</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>• przedstawia terytoria zależne wybranych krajów</li><li>• wyjaśnia znaczenie terminu „suwerenność”</li></ul>   | <ul style="list-style-type: none"><li>• wykazuje znaczenie procesów integracyjnych zachodzących w Europie</li><li>• opisuje cele i zadania Unii Europejskiej</li></ul>  | <ul style="list-style-type: none"><li>• analizuje przyczyny rozpadu ZSRR i Jugosławii</li><li>• wyróżnia regiony geopolityczne Europy i uzasadnia ich powstanie</li></ul> |  |
| 18. | Europa się starzeje              | <ul style="list-style-type: none"><li>• podaje liczbę ludności Europy</li><li>• wymienia przyczyny niskiego przyrostu naturalnego</li><li>• wymienia nazwy krajów o najniższym i najwyższym współczynniku przyrostu</li></ul>   | <ul style="list-style-type: none"><li>• opisuje liczbę ludności Europy na tle liczby ludności świata</li><li>• przedstawia zmiany liczby ludności w Europie w latach 2000–2007</li><li>• analizuje przyczyny i skutki niskiego</li></ul>  | <ul style="list-style-type: none"><li>• wykazuje, że tempo wzrostu liczby ludności w Europie jest najniższe na świecie</li><li>• analizuje piramidę płci i wieku i formułuje wnioski</li><li>• porównuje wartość współczynnika przyrostu</li></ul>  | <ul style="list-style-type: none"><li>• analizuje prognozy zmian demograficznych w Europie</li><li>• uzasadnia twierdzenie, że społeczeństwo europejskie się starzeje</li><li>• wyjaśnia przyczyny i skutki wydłużania się średniej długości życia</li></ul>  | <ul style="list-style-type: none"><li>• analizuje problemy demograficzne Europy i formułuje wnioski</li></ul>   |  |

|     |                                 |   |   |  |   |  |  |
|-----|---------------------------------|---|---|--|---|--|--|
|     |                                 |   | <p>naturalnego w Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia nazwy krajów, które zamieszkuje ludność o największej średniej długości życia</li> <li>wymienia czynniki wpływające na długość życia w Europie</li> </ul>  | <p>przyrostu naturalnego</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>porównuje współczynnik przyrostu naturalnego w wybranych krajach Europy</li> <li>porównuje udział ludności powyżej 65 roku życia w strukturze wiekowej wybranych państw Europy</li> <li>porównuje strukturę wiekową ludności Europy i Afryki</li> </ul>  | <p>naturalnego z odsetkiem ludności powyżej 65 roku życia i formułuje wnioski</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia przyczyny starzenia się europejskich społeczeństw</li> <li>wykazuje konsekwencje starzenia się społeczeństw europejskich</li> </ul> |  |  |
| 19. | Ludność i urbanizacja w Europie | <ul style="list-style-type: none"> <li>opisuje różnice w wyglądzie osób pochodzących z różnych części Europy</li> <li>wymienia odmiany człowieka zamieszkujące Europę</li> <li>wymienia nazwy rodzin językowych, do których należą języki europejskie</li> <li>wymienia nazwy państw, w których obowiązuje więcej niż jeden język urzędowy</li> <li>wymienia przykłady zróżnicowania kulturowego mieszkańców Europy</li> <li>wskazuje na mapie obszary o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia w Europie oraz wymienia ich nazwy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wyjaśnia znaczenie terminu „wielokulturowość”</li> <li>przedstawia zróżnicowanie językowe mieszkańców Europy</li> <li>opisuje strukturę wyznaniową mieszkańców Europy</li> <li>opisuje, na podstawie map tematycznych, zróżnicowanie regionalne, kulturowe, narodowościowe i etniczne współczesnej Europy</li> <li>opisuje rozmieszczenie ludności w Europie na podstawie mapy</li> <li>omawia przyczyny wysokiego wskaźnika urbanizacji w Europie</li> <li>wyjaśnia znaczenie terminu „metropolia”</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>porównuje strukturę wyznaniową ludności w wybranych państwach Europy</li> <li>opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludów Europy</li> <li>opisuje przyczyny i konsekwencje zróżnicowania ludności Europy</li> <li>omawia położenie oraz układ przestrzenny Londynu</li> <li>przedstawia znaczenie Londynu jako światowej metropolii</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>wykazuje wielokulturowość Europy</li> <li>wykazuje skutki wielokulturowości mieszkańców Europy</li> <li>wyjaśnia przyczyny warunkujące rozmieszczenie ludności w Europie</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>uzasadnia, że Europa charakteryzuje się warunkami przyrodniczymi i pozaprzyrodniczymi korzystnymi dla osadnictwa</li> <li>analizuje zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w wybranych krajach Europy</li> </ul> |  |

|  |     |                                    |  |  |   |   |   |
|--|-----|------------------------------------|--|--|---|---|---|
|  |     |                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje na mapie największe miasta Europy oraz wymienia ich nazwy</li> <li>• opisuje, na podstawie mapy, położenie Londynu</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wymienia przykłady europejskich metropolii</li> <li>• wyjaśnia, dlaczego Londyn jest nazywany „miastem świata”</li> </ul>   |   |   |   |
|  | 20. | Surowe środowisko Europy Północnej | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie terminu „kraje skandynawskie”</li> <li>• wskazuje kraje Europy Północnej na mapie i wymienia ich nazwy</li> <li>• wymienia warunki przyrodnicze Europy Północnej niesprzyjające działalności człowieka</li> <li>• wymienia cechy środowiska przyrodniczego Europy Północnej sprzyjające działalności człowieka</li> <li>• wymienia nazwy głównych bogactw naturalnych krajów skandynawskich</li> <li>• przedstawia główne działy przemysłu dynamicznie rozwijające się w krajach Europy Północnej</li> <li>• opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie głównych ośrodków miejskich w Europie Północnej</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• opisuje położenie państw Europy Północnej</li> <li>• opisuje warunki przyrodnicze Europy Północnej</li> <li>• wyjaśnia łagodzący wpływ prądu morskiego na cechy klimatu Europy Północnej</li> <li>• wyjaśnia znaczenie terminu „okres wegetacyjny”</li> <li>• charakteryzuje rolnictwo Europy Północnej</li> <li>• omawia znaczenie upraw roślin w specjalnie ogrzewanych i doświetlanych szklarniach</li> <li>• wykazuje znaczenie położenia Skandynawii i omawia sposoby wykorzystania mórz</li> <li>• analizuje wielkość połowów ryb w wybranych krajach świata i krajach Europy Północnej</li> <li>• przedstawia wykorzystanie</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów Europy Północnej</li> <li>• wyjaśnia, dlaczego porty morskie położone za kołem podbiegunowym nie zamarzają</li> <li>• wykazuje zależności między warunkami klimatycznymi a typową roślinnością krajów Europy Północnej</li> <li>• analizuje i ocenia strukturę użytkowania ziemi w Europie Północnej</li> <li>• ocenia poziom życia mieszkańców Europy Północnej</li> <li>• wykazuje wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności w Europie Północnej</li> <li>• wykazuje, na podstawie map tematycznych, związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego Europy Północnej a głównymi kierunkami rozwoju gospodarczego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje niekorzystny wpływ warunków środowiska przyrodniczego Europy Północnej na działalność gospodarczą człowieka</li> <li>• porównuje środowisko przyrodnicze krajów Europy Północnej</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje zjawisko odpływu ludności z obszarów północnej Skandynawii</li> <li>• przedstawia walory turystyczne krajów Europy Północnej</li> </ul> |

|     |   |  |   |   |  |   |  |
|-----|---|--|---|---|--|---|--|
|     |   |  |   | surowców<br>odnawialnych<br>w produkcji energii   |  |   |  |
| 21. | Gospodarka<br>w cieniu Alp              | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie terminu „kraje alpejskie”</li> <li>• wskazuje kraje alpejskie na mapie ogólnogeograficznej, wymienia nazwy tych państw oraz nazwy ich stolic</li> <li>• wyjaśnia znaczenie terminu „granica wiecznego śniegu”</li> <li>• wymienia czynniki decydujące o występowaniu lodowców górskich w Alpach</li> <li>• wymienia wiodące działy gospodarki krajów alpejskich</li> <li>• opisuje specyfikę rozmieszczenia ludności w Alpach</li> <li>• wskazuje największe miasta alpejskie na mapie i wymienia ich nazwy</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• omawia położenie krajów alpejskich na podstawie mapy ogólnogeograficznej</li> <li>• opisuje warunki klimatyczne w Alpach</li> <li>• wyjaśnia występowanie źródeł wielu rzek europejskich w Alpach</li> <li>• charakteryzuje piętra klimatyczno-roślinne w Alpach</li> <li>• opisuje rzeźbę Alp</li> <li>• opisuje główne kierunki rozwoju gospodarczego krajów alpejskich</li> <li>• charakteryzuje strukturę przemysłu krajów alpejskich</li> <li>• ocenia warunki rozwoju hydroenergetyki w krajach alpejskich</li> <li>• opisuje rozmieszczenie miast i gęstość zaludnienia w krajach alpejskich</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów alpejskich</li> <li>• wykazuje wpływ gór na środowisko przyrodnicze i gospodarkę krajów alpejskich</li> <li>• analizuje strukturę użytkowania ziemi w krajach alpejskich i formułuje wnioski</li> <li>• wykazuje, że kraje alpejskie należą do państw wysoko rozwiniętych</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje czynniki decydujące o wykształceniu pięter klimatyczno-roślinnych w Alpach</li> <li>• wykazuje znaczenie sektora usług turystycznych i finansowych dla gospodarki krajów alpejskich</li> <li>• wykazuje odrębność kulturową mieszkańców gór</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje genezę rzeźby alpejskiej</li> <li>• analizuje czynniki decydujące o rozwoju sektora finansowego w Szwajcarii</li> </ul> |  |
| 22. | Turystyczne bogactwo Europy Południowej | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia znaczenie terminu „kraje śródziemnomorskie”</li> <li>• wskazuje na mapie kraje Europy Południowej i wymienia nazwy ich stolic</li> <li>• przedstawia turystyczną atrakcyjność regionu śródziemnomorskiego</li> <li>• wskazuje na mapie</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• omawia położenie geograficzne krajów śródziemnomorskich na podstawie mapy ogólnogeograficznej</li> <li>• opisuje warunki środowiska przyrodniczego krajów śródziemnomorskich</li> <li>• charakteryzuje warunki klimatyczne i roślinność</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje turystyczną atrakcyjność regionu śródziemnomorskiego</li> <li>• opisuje wybrane atrakcje turystyczne regionu</li> <li>• analizuje infrastrukturę turystyczną i jej znaczenie dla rozwoju turystyki Europy Południowej</li> <li>• wykazuje niekorzystny</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje atrakcyjność przyrodniczą Europy Południowej</li> <li>• wykazuje związki między rozwojem turystyki a warunkami przyrodniczymi i dziedzictwem kulturowym</li> <li>• ocenia rolę turystyki w rozwoju gospodarczym</li> </ul>                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje zależności między wielkością ruchu turystycznego a przychodami wybranych krajów</li> </ul>                                    |  |

|          |     |                               |   |   |   |   |  |
|----------|-----|-------------------------------|---|---|---|---|--|
|          |     |                               | <p>wyspy położone na Morzu Śródziemnym i wymienia ich nazwy</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje na mapie góry znajdujące się na obszarze południowej Europy i wymienia ich nazwy</li> <li>• wyjaśnia znaczenie terminu „makia”</li> <li>• wymienia przykłady atrakcji turystycznych południowej Europy</li> </ul>                 | <p>krajów śródziemnomorskich na podstawie map tematycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• charakteryzuje walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze krajów Europy Południowej</li> <li>• opisuje, na podstawie mapy tematycznej, rozmieszczenie najważniejszych ośrodków turystycznych Europy Południowej</li> </ul>  | <p>wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• ukazuje dziedzictwo kulturowe krajów śródziemnomorskich</li> </ul>   | <p>krajów Europy Południowej</p>  |  |
|          | 23. | Francja – rolnictwo XXI wieku | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Francję i podaje nazwę jej stolicy</li> <li>• wymienia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunkujące rozwój rolnictwa we Francji</li> <li>• wymienia nazwy roślin uprawianych we Francji</li> <li>• opisuje produkty charakterystyczne dla Francji</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• opisuje położenie geograficzne Francji</li> <li>• charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe warunkujące rozwój rolnictwa we Francji</li> <li>• opisuje ukształtowanie powierzchni terenu we Francji na podstawie mapy</li> <li>• wskazuje na mapie gospodarczej i charakteryzuje najważniejsze regiony rolnicze Francji</li> <li>• porównuje wielkość plonów pszenicy i buraków cukrowych w wybranych krajach</li> <li>• charakteryzuje Wspólną Politykę Rolną krajów Unii Europejskiej</li> <li>• identyfikuje cechy rolnictwa towarowego</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• analizuje strukturę użytkowania ziemi we Francji</li> <li>• wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie upraw we Francji</li> <li>• wykazuje, na przykładzie rolnictwa Francji, związek między warunkami przyrodniczymi a kierunkiem i efektywnością produkcji rolnej</li> <li>• wykazuje, że przemysł środków transportu ma duże znaczenie dla gospodarki Francji</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje wpływ czynników pozaprzyrodniczych na wielkość produkcji roślinnej i zwierzęcej</li> <li>• dowodzi, że francuskie rolnictwo jest wysoko rozwinięte</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• ocenia, na podstawie danych statystycznych, miejsce Francji w produkcji rolnej w Europie</li> </ul> |
| Sąsiedzi | 24. | Niemcy – potęga               | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wymienia nazwy</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• opisuje długości granic</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje wysoki poziom</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje wysoki poziom</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• dowodzi, że Niemcy</li> </ul>   |

|        |     |  |   |  |   |   |   |
|--------|-----|--|---|--|---|---|---|
| Polski |     | gospodarcza  | <p>państw sąsiadujących z Polską i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Niemcy, podaje nazwę stolicy tego państwa oraz nazwy krajów z nim sąsiadujących</li> <li>wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Niemiec oraz wymienia ich nazwy</li> <li>przedstawia udział przemysłu w strukturze PKB Niemiec</li> <li>wymienia nazwy wybranych roślin uprawianych w Niemczech</li> </ul> | <p>Polski z poszczególnymi państwami</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>określa położenie geograficzne Niemiec na mapie ogólnogeograficznej</li> <li>przedstawia czynniki dynamicznego rozwoju gospodarczego Niemiec</li> <li>wyjaśnia znaczenie transportu dla gospodarki Niemiec</li> <li>wymienia przyczyny dobrego rozwoju gospodarczego Niemiec</li> <li>przedstawia, na podstawie wskazanych źródeł informacji geograficznej, główne kierunki i przyczyny zmian w strukturze przemysłu Zagłębia Ruhry</li> </ul> | <p>rozwoju gospodarczego Niemiec na podstawie wartości PKB i struktury zatrudnienia</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>wykazuje znaczenie usług dla gospodarki Niemiec</li> <li>analizuje działania Niemiec na rzecz ochrony środowiska</li> <li>przedstawia przyczyny spadku tempa rozwoju gospodarczego Niemiec na początku XXI wieku</li> <li>wyjaśnia przyczyny i skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Niemczech</li> <li>opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa Niemiec</li> </ul> | <p>rozwoju przemysłu, rolnictwa i usług w Niemczech</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu przetwórczego i formułuje wnioski</li> </ul> | <p>znajdują się w ścisłej czołówce najlepiej rozwiniętych państw świata</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje przyczyny migracji ludności do Niemiec</li> </ul>  |
|        | 25. | Słowacja i Czechy – wspólna przeszłość, odrębna przyszłość | <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Czechy i Słowację, wymienia nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami</li> <li>wskazuje na mapie i wymienia nazwy głównych krain geograficznych oraz najważniejszych rzek Czech i Słowacji</li> <li>wymienia nazwy państw będących głównymi</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>opisuje położenie geograficzne Słowacji i Czech na mapie ogólnogeograficznej</li> <li>przedstawia wspólne cechy środowiska przyrodniczego Czech i Słowacji</li> <li>opisuje zasoby bogactw naturalnych Czech i Słowacji</li> <li>opisuje atrakcje Czech i Słowacji</li> <li>przyciągające turystów</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze Czech i Słowacji</li> <li>wykazuje podobieństwa i różnice w gospodarce tych państw</li> <li>porównuje strukturę PKB oraz strukturę zatrudnienia Czech i Słowacji</li> <li>analizuje demograficzne podobieństwa i różnice</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>podaje przyczyny rozpadu Czechosłowacji</li> <li>porównuje tempo rozwoju gospodarczego Czech i Słowacji oraz formułuje wnioski</li> </ul>      | <ul style="list-style-type: none"> <li>porównuje środowisko społeczno-gospodarcze południowych sąsiadów Polski oraz formułuje wnioski</li> <li>projektuje tygodniowy pobyt na Słowacji, uwzględniając walory środowiska przyrodniczego i kulturowego</li> </ul> |



|     |  |  |   |   |  |   |  |
|-----|--|--|---|---|--|---|--|
|     |  |  | partnerami handlowymi Czech i Słowacji <ul style="list-style-type: none"> <li>wymienia nazwy mniejszości narodowych zamieszkujących Czechy i Słowację</li> </ul>  |   | Czech i Słowacji <ul style="list-style-type: none"> <li>przedstawia problemy społeczności romskiej zamieszkującej Słowację</li> </ul>  |   |  |
| 26. | Problemy gospodarcze oraz demograficzne Litwy, Białorusi i Ukrainy | <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Litwę, Białoruś i Ukrainę, wymienia nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami</li> <li>wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Litwy, Białorusi i Ukrainy oraz podaje ich nazwy</li> <li>wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego tych państw</li> <li>wymienia problemy demograficzne Białorusi, Litwy i Ukrainy</li> <li>wyjaśnia znaczenie terminu „depopulacja”</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>opisuje położenie geograficzne Litwy, Białorusi i Ukrainy</li> <li>charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze Litwy, Białorusi i Ukrainy</li> <li>przedstawia cechy gospodarki Litwy, Białorusi i Ukrainy</li> <li>przedstawia współczesne przemiany gospodarcze Ukrainy</li> <li>przedstawia przyczyny ujemnego przyrostu naturalnego na Białorusi, Litwie i Ukrainie</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>porównuje poziom rozwoju gospodarczego Litwy, Białorusi i Ukrainy</li> <li>opisuje uwarunkowania rozwoju gospodarki Litwy</li> <li>wyjaśnia przyczyny słabego rozwoju gospodarczego Białorusi</li> <li>opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa na Ukrainie</li> <li>wyjaśnia przyczyny kryzysu gospodarczego na Ukrainie po rozpadzie ZSRR</li> <li>analizuje współczynnik przyrostu naturalnego na Białorusi, Litwie i Ukrainie oraz formułuje wnioski</li> <li>przedstawia działania rządów Litwy, Białorusi i Ukrainy mające na celu zahamowanie depopulacji</li> <li>opisuje atrakcje turystyczne Krymu</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>analizuje historię powstania Litwy, Białorusi i Ukrainy</li> <li>wykazuje zróżnicowanie gospodarcze tych państw</li> <li>ocenia zasoby bogactw mineralnych Litwy, Białorusi i Ukrainy</li> <li>omawia efekty przemian gospodarczych, które nastąpiły na Białorusi, Litwie i na Ukrainie</li> <li>wykazuje przyczyny i skutki depopulacji na Białorusi, Litwie i Ukrainie</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>porównuje środowisko społeczno-gospodarcze południowych i wschodnich sąsiadów Polski oraz formułuje wnioski</li> </ul>                                 |  |
| 27. | Rosja – największe państwo świata                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Rosję, wymienia nazwę jej stolicy</li> <li>wskazuje na mapie główne krainy geograficzne, rzeki i jeziora Rosji oraz wymienia ich nazwy</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>określa położenie geograficzne Rosji na mapie ogólnogeograficznej</li> <li>omawia cechy ukształtowania powierzchni Rosji</li> <li>charakteryzuje strefy klimatyczno-roślinne</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>wykazuje konsekwencje przyrodnicze dużej rozciągłości równoleżnikowej i południkowej Rosji</li> <li>wskazuje na mapie obszary występowania wieloletniej zmarzliny</li> <li>wykazuje wpływ</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>wykazuje zróżnicowanie warunków przyrodniczych oraz ich wpływ na rozmieszczenie ludności i działalność gospodarczą</li> <li>analizuje zmiany przyrostu naturalnego w Rosji i formułuje wnioski</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>uzasadnia tezę, że Rosja jest krajem o wielkich możliwościach gospodarczych</li> <li>przedstawia przyczyny dysproporcji społecznych w Rosji</li> </ul> |  |

|  |  |  |  |   |  |   |  |
|--|--|--|--|---|--|---|--|
|  |  |  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Rosji</li> <li>• wyjaśnia znaczenie terminu „wieloletnia zmarzlina”</li> <li>• wymienia nazwy najgęściej zaludnionych obszarów Rosji</li> <li>• wymienia najważniejsze problemy ludnościowe Rosji</li> <li>• wymienia główne cechy rosyjskiej gospodarki</li> <li>• wymienia przyczyny ujemnego przyrostu naturalnego w Rosji</li> <li>• wymienia nazwy bogactw naturalnych Rosji</li> </ul> | <p>Rosji</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• opisuje rozmieszczenie ludności w Rosji na podstawie mapy gęstości zaludnienia</li> <li>• wyjaśnia przyczyny depopulacji w Rosji</li> <li>• przedstawia przyczyny spadku współczynnika urodzeń w Rosji</li> <li>• wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów w Rosji o dużej koncentracji przemysłu</li> <li>• opisuje zróżnicowanie etniczne, językowe i religijne mieszkańców Rosji</li> <li>• przedstawia uwarunkowania niewielkiego zaludnienia w części Rosji położonej na wschód od Uralu</li> </ul> | <p>występowania wieloletniej zmarzliny na działalność człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• wykazuje zróżnicowanie przyrodnicze Rosji</li> <li>• przewiduje skutki depopulacji w Rosji</li> <li>• opisuje uwarunkowania rozwoju przemysłu w Rosji</li> <li>• wykazuje, że gospodarka Rosji ma charakter surowcowy</li> <li>• analizuje strukturę eksportu Rosji i formułuje wnioski</li> <li>• omawia najważniejsze problemy rosyjskiego rolnictwa</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• wyjaśnia przyczyny i skutki spadku średniej długości życia wśród mężczyzn w Rosji</li> <li>• wykazuje zróżnicowanie narodowościowe i kulturowe społeczeństwa rosyjskiego</li> <li>• wyjaśnia rolę Rosji w światowej gospodarce i polityce</li> <li>• wykazuje zróżnicowanie gospodarcze Rosji</li> </ul> |  |
|--|--|--|--|---|--|---|--|